

ВЕБИНАРДЫҢ ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ

Бағыты: Карантин және өсімдік қорғау

Вебинардың тақырыбы: Аса қауіпті зиянды организмдер мен карантиндік нысандардың таралуын тежеуге және олардың алдын алуға ықпал ететін егіншіліктегі қарқынды технологиялар

Өткізілетін орын: Ж. Жиембаев атындағы Қазақ өсімдік қорғау және карантин ҒЗИ» ЖШС

Өткізілетін уақыты: 23 қыркүйек 2022 ж.

Эксперт: Бекежанова М.М., а.ш.ғ.к., жетекші ғылыми қызметкер

Время	Тема	Эксперт
16:00 – 18:00	Аса қауіпті зиянды организмдер мен карантиндік нысандардың таралуын тежеуге және олардың алдын алуға ықпал ететін егіншіліктегі қарқынды технологиялар	Бекежанова М.М., а.ш.ғ.к., жетекші ғылыми қызметкер

Басқарма Төреғасы

Лектор

Дуйсембеков Б.А.

Бекежанова М.М.

Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрілігі
«Ұлттық аграрлық ғылыми-білім беру орталығы» КеАҚ
«Ж. ЖИЕМБАЕВ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ӨСІМДІК ҚОРҒАУ ЖӘНЕ ҚАРАНТИН
ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ» ЖШС

Аса қауіпті зиянды организмдер мен карантиндік нысандардың таралуын тежеуге және олардың алдын алуға ықпал ететін егіншіліктегі қарқынды технологиялар

Бағыт: Өсімдік қорғау және карантин
Өткізілу уақыты: 23 қыркүйек 2022 ж.

«Ж. Жиёмбаев атындағы
Қазақ өсімдік қорғау және карантин ҒЗИ»
ЖШС-нің Басқарма Төрағасы
Лектор

Дүйсембеков Б.А.
Бекешанова М.М.

**АСА ҚАУІПТІ ЗИЯНДЫ ОРГАНИЗМДЕР МЕН КАРАНТИНДІК
НЫСАНДАРДЫҢ ТАРАЛУЫН ТЕЖЕУГЕ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ АЛДЫН АЛУҒА
ЫҚПАЛ ЕТЕТІН ЕГІНШІЛІКТЕГІ ҚАРҚЫНДЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАР**

*Бекежанова Мадина, пестицидтерді тіркеу бөлімінің
жетекші ғылыми қызметкері*

Карантиндік нысан - бұл зиянды организмнің түрі, ол ел аумағында жоқ немесе шектеулі түрде таралады, бірақ оны сырттан енгізуге немесе өздігінен енгізуге болады, бұл өсімдік өнімдеріне айтарлықтай зиян келтіреді. Қазақстан Республикасының аумағында жоқ немесе шектеулі таралған, Еуразиялық экономикалық одақтың карантинді нысандардың бірыңғай тізбесіне және (немесе) өсімдіктер карантині жөніндегі іс-шаралар белгіленетін және жүзеге асырылатын карантинді нысандар мен бөтен текті түрлердің тізбесіне енгізілген өсімдіктер зиянкесі, ауру қоздырғыш немесе арамшөп;

Өсімдіктердің сыртқы карантині - бұл елдің өсімдік ресурстарын шет мемлекеттерден карантиндік арамшөп өсімдіктерін, зиянкестер мен ауруларды енуінен қорғауға бағытталған мемлекеттік іс-шаралар жүйесі.

Ішкі карантин - карантиндік нысандардың ошақтарын анықтау мақсатында ел ішіндегі аумақтарды зерттеу, оларды оқшаулау және жою.

Аса қауіпті зиянды организмдер – дүркін-дүркін жаппай көбеюге және таралуға қабілетті, экономикалық, экологиялық залал келтіретін және Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітетін аса қауіпті зиянды организмдер тізбесіне енгізілген зиянкестер мен өсімдік аурулары.

"Еуразиялық экономикалық одақтың карантиндік нысандарының бірыңғай тізбесі" 18.05.2022 жылғы жағдай бойынша 237 карантиндік нысанды қамтиды, оның ішінде:

- таралмаған -180;
- шектеулі таралған-57.

ҚР аумағында 10.06.2022 жылғы жағдай бойынша «Өсімдіктер карантині жөніндегі іс-шаралар белгіленетін және жүзеге асырылатын карантиндік нысандар мен бөтен текті түрлердің тізбесі" 236 карантиндік нысан енгізілген, оның ішінде:

- таралмаған - 220;
- шектеулі таралған -14;
- бөтен түрлер -2.

ҚР-да 03.06.2021 жылғы жағдай бойынша зиянкестердің 12 түріне және дәнді дақылдар ауруының 2 түріне (тат және септориоз) орнатылған "аса қауіпті зиянды организмдердің тізбесі" қосымша енгізілді.

Республика аумағында шектеулі таралған карантиндік нысандар тізбесіне зиянкестердің, аурулардың және арамшөптердің 14 түрі енгізілген:

- 1) **Шығыстың жеміс жемірі** - восточная плодоярка (*Grapholitha molesta* Busck);
- 2) **Калифорниялық қалқаншалы сымыр** - калифорнийская щитовка (*Quadraspidotus perniciosus* Comst);
- 3) **Комсток сымыры** - червец Комстока (*Pseudococcus comstocki* Kuw);
- 4) **Американдық ақ көбелек** - американская белая бабочка (*Hypphantria cunea* Drury);
- 5) **Қауын шыбыны** - дынная муха (*Myiopardalis pardalina* Big);
- 6) **Жұпсыз жібек көбелегі** - непарный шелкопряд (*Lymantria dispar* L. (asian race));
- 7) **Қарағайдың қара сүгені** - черный сосновый усач (*Monochamus alloprovincialis* (Olivier));

8) **Оңтүстік америкалық қызанақ күйесі** - южно Американская томатная моль (*Tuta absoluta* (Povolny));

9) **Картоптың алтын түстес жұмырқұрты** - золотистая картофельная нематода (*Globoderarostochiensis* (Wollenweber) Behrens);

10) **Жеміс дақылдарының бактериалы күйігі** - бактериальный ожог плодовых культур (*Erwinia amylovora* (Burrill) Winslow et al);

11) **Жусан жапырақты ойраншөп** - амброзия полыннолистная (*Ambrosia artemisiifolia* L.);

12) **Көп жылдық ойраншөп** - амброзия многолетняя (*Ambrosia psilostachya* D.C.);

13) **Жатаған у кекіре** - горчак розовый (*Acroptilon repens* D.C.);

14) **Арамсоюя** - повилики (*Cuscuta* sp.sp.).

КАРАНТИНДІ ФИТОСАНИТАРЛЫҚ ШАРАЛАР:

- карантиндік зиянды нысандардан бос аймақтардан жүкті әкелу;

- жүкті өндіру орны соңғы екі-үш маусым ішінде карантиндік зиянды организмдерден таза болуы тиіс (феромон тұзақтарының көмегімен далалық инспекциялау нәтижелері бойынша);

- карантиндік зиянды нысандарды тиеп жөнелту алдында жүк пен ораманы тексеру;

- жүктің фитосанитарлық және карантиндік сертификаттар болуы қажет;

- жүк пен орама тиеу алдында профилактикалық зарарсыздандырылуы қажет;

- бекітілген нұсқаулықтар бойынша карантиндік организмдер ошақтарын анықтау, оқшаулау және жою;

- вегетациялық кезеңде өсімдіктерді жоғары тиімді өсімдік қорғау құралдарымен өңдеу;

- карантиндік зиянды нысандар анықталған кезде өсімдіктер карантині саласындағы қағидалар мен нұсқаулықтарға сәйкес карантиндік фитосанитарлық шаралар енгізу.

Күресу шаралары. *Агротехникалық және ұйымдастыру-шаруашылық шаралары.* Қамыс-құрақты өңірлерді құрғату мен шаруашылық игілігіне игеру азиялық шегірткелердің санын біршама қысқартуға ықпал етеді немесе олардың жаппай көбейетін ошақтарын кемітуге мүмкіндік береді. Тастанды жерлер мен оның шекараларын жырту мароккалық шегірткелердің, италиялық прус пен саяқ шегірткелердің өзге де түрлерінің жұмыртқа салатын орындарын қысқартудың бірден-бір негізі болып саналады. Жайылымдарда мал бағуды ретке келтіру, сондай-ақ өсіп тұрған шөптің қалыпты жағдайын қамтамасыз ету мәселелері осы аталған зиянкес түрлерінің көбеюін қысқартады.

Химиялық әдістер. Зиянды шегірткелердің экономикалық зияндылық шегіне (ЭЗШ) жеткен кезінде – әр шаршы метрде 5 зиянкес болғанда ауыл шаруашылық дақылдары егісінің айналасындағы телімдер, сондай-ақ жайылымдықтар мен шабындық алқаптарындағы осындай ошақтар тұтастай немесе төмендегі дәрі-дәрмектермен кедергілік әдіспен өңделеді.

Қорғау шараларының көлемін жоспарлау. Жоспар құру үшін ересек шегірткелер бойынша жаздық тексерулердің, сонымен қатар, күбіршектер бойынша жүргізілген күзгі тексерулердің мәліметтері алынады. Сонымен қатар, азиялық шегірткелерге қарсы өңдеу жоспарына өртеніп кеткен қамыс-құрақтар алқаптары мен су басып кеткен телімдер енгізілмейді; италиялық прус пен мароккалық шегірткеге қарсы – зиянкестерді механикалық тұрғыда жойып жіберу мүмкіндігі туатын ауылшаруашылық дақылдары егісіне арналып босатылған алқаптар есепке алынбайды.

Шегірткелерге қарсы өңдеудің әртүрлі тәсілдері қолданылады: зиянкестер жаппай қоныстанған аумақтың барлығы өңделеді; кедергілі – кедергіаралық кеңістікті өңдемей тастап кету жолымен шегірткелердің қозғалатын бағыты бойынша белгілі бір танаптар

өңделеді; ошақты – дернәсілдер жинақталған (орман алқаптары) ошақтар ғана өңделеді; жиектік – ауылшаруашылық дақылдары егістерінің төңірегінде жүргізіледі.

ҚОРҒАУ ШАРАЛАРЫНЫҢ КӨЛЕМІН ЖОСПАРЛАУ

Қорғау шараларын жоспарлау үшін ересек шегірткелер бойынша жазғы тексерудің, сондай-ақ, күбіршектер бойынша күзгі тексерудің мәліметтері пайдаланылады. Азиялық шегірткеге қарсы жою шараларын жоспарлаған кезде өртенген қамыс қопалардың және су астында қалған учаскелердің ауданы есептен шығарылады; ал итальяндық прус пен мароккалық шегірткеде – ауыл шаруашылығы дақылдары егілетін танаптардың аумағы мен зиянкестерді механикалық әдіспен жоюға болатын жерлердің ауданы есептелмейді.

Шегірткелерге қарсы өңдеу жұмыстарының әр түрлі тәсілдері қолданылады: жаппай - зиянкестер қоныстанған аймақ түгел өңделеді; тосқауылды - тосқауыл аралық кеңістік өңделмей қалдырылып, шегірткелердің қозғалыс бағыты бойынша белгілі бір жолақтар өңделеді; окшаулық - тек дернәсілдердің шоғырлану ошақтары ғана өңделеді; шеттік - ауыл шаруашылығы дақылдарының егіс алқаптарының айналасы өңделеді.

«Ж. Жиёмбаев атындағы
Қазақ өсімдік қорғау және карантин ҒЗИ»
ЖШС-нің Басқарма Төрағасы

Лектор

Дуйсембеков Б.А.

Бекежанова М.М.